

ĐỔI MỚI NỘI DUNG CÁC MÔN HỌC TRONG CHƯƠNG TRÌNH ĐÀO TẠO TRÌNH ĐỘ THẠC SĨ THEO HỌC CHẾ TÍN CHỈ

TS. Bùi Văn Hưng

Đại học Kinh tế Quốc dân

Email: hungbv@neu.edu.vn

Đổi mới chương trình đào tạo trình độ thạc sĩ theo học chế tín chỉ tại trường Đại học Kinh tế quốc dân đã được triển khai khá sớm so với yêu cầu của Bộ Giáo dục và Đào tạo, cách đây gần bốn năm. Chương trình này được đánh giá có tính hướng ngành cao, nội dung đào tạo phù hợp với chuyên ngành và do đó đã có những ảnh hưởng rõ nét tới nâng cao chất lượng đào tạo thạc sĩ. Tuy nhiên, đi sâu xem xét từng môn học trong chương trình dưới góc độ quản lý, chúng ta chưa thật hài lòng về một số vấn đề như (1) Tính thực tiễn trong chương trình đào tạo chưa cao, chưa thực sự phù hợp với yêu cầu thực tế; (2) vai trò của giáo viên trong việc hướng dẫn học viên. Bài viết dưới đây tổng quan lại quá trình đổi mới và hoàn thiện chương trình đào tạo trình độ thạc sĩ trong 4 năm vừa qua, đồng thời nêu lên một số việc cần phải tiếp tục hoàn thiện trong thời gian tới để đảm bảo chất lượng đào tạo.

Từ khóa: Tín chỉ, hướng ngành, thống nhất, khác biệt, chất lượng đào tạo

Từ khoá 48, Trường Đại học Kinh tế Quốc dân bắt đầu tổ chức đào tạo tín chỉ cho hệ đại học chính quy. Đối với bậc cao học, phương thức đào tạo này được áp dụng từ khóa 18 (năm 2009), tức là sau khi Quy chế đào tạo trình độ thạc sĩ được Bộ Giáo dục và Đào tạo ban hành theo quyết định 45/QĐ-BGDĐT ngày 5/8/2008. Mặc dù đã trải qua một số năm thực hiện, tổng kết, rút kinh nghiệm, song nội dung môn học đào tạo tín chỉ hiện vẫn còn tồn tại một số vấn đề cần phải tiếp tục đổi mới, bổ sung và hoàn thiện. Một trong những vấn đề mà tác giả muốn trao đổi là: Đổi mới nội dung các môn học giảng dạy trong chương trình đào tạo thạc sĩ, theo tác giả đây là một trong những vấn đề mấu chốt, có ảnh hưởng trực tiếp tới chất lượng đào tạo. Chính vì thế, vấn đề này lúc nào cũng thu hút sự quan tâm của tất cả mọi người từ Ban giám hiệu đến các bộ môn. Tuy nhiên, ở góc độ quản lý đào tạo, bài viết

này không đề cập đến nội dung khoa học và những vấn đề mang tính chất học thuật của các môn học mà chỉ muốn làm rõ những vấn đề cần thống nhất khi biên soạn các môn học và cách thức tổ chức giảng dạy, phục vụ đào tạo tín chỉ.

1. Sự cần thiết phải đổi mới nội dung các môn học trong chương trình đào tạo thạc sĩ

Thứ nhất, khi chuyển từ đào tạo theo niên chế sang tín chỉ các môn học ở bậc đại học đều đã đổi mới nội dung, là một cấp đào tạo tiếp nối và cao hơn so với chương trình đại học, các môn học trong chương trình đào tạo ở bậc cao học cần phải đổi mới để: (1) cho phù hợp với tình hình thực tế; (2) thể hiện sự thống nhất và tiếp nối trong các bậc đào tạo của trường.

Thứ hai, phương pháp đào tạo tại các trường đại học nhìn chung hiện nay đã có nhiều thay đổi so với trước, thời gian giảng trên lớp giảm dần, thay vào đó

là thời gian tự học, tự nghiên cứu và thảo luận của người học. Theo chúng tôi đây là một phương pháp đào tạo tích cực vì nó tạo cho người học cơ hội phát huy tối đa tính chủ động, độc lập, sáng tạo trong học tập và nghiên cứu. Do đó, giáo trình cần đổi mới để đảm bảo đạt chất lượng tốt về nội dung, phù hợp với trình độ của từng cấp học, môn học được thiết kế và trình bày khoa học, các tài liệu tham khảo phải có chỉ dẫn rõ ràng để người học dễ theo dõi, và đi cùng với đó cần phải có một thư viện tốt để học viên và sinh viên có thể tiếp cận được nhiều tài liệu tham khảo liên quan tới môn học.

Thứ ba, ngày nay chúng ta đang sống trong một thế giới mà tất cả các lĩnh vực của đời sống xã hội đều thay đổi rất nhanh chóng, những thay đổi này có tầm ảnh hưởng mạnh mẽ tới quan điểm nhìn nhận cũng như cách thức tiếp cận và giải quyết vấn đề của chúng ta đối với thế giới. Kinh tế xã hội là một lĩnh vực chịu tác động mạnh mẽ của sự thay đổi trên và vì thế bản thân nó cũng thường xuyên thay đổi. Điều này cho thấy một môn học nếu không thường xuyên đổi mới, cập nhật về nội dung thì nó nhanh chóng bị lạc hậu hoặc không được sử dụng.

Ngoài ba lý do cơ bản kể trên, khi chuyển sang đào tạo tín chỉ, nội dung các môn học còn ảnh hưởng rất lớn đến công tác đánh giá, kiểm định và quản lý. Nếu các môn học không đảm bảo tính thống nhất, đặc biệt là thống nhất về nội dung cơ bản trong đề cương môn học, thì việc hướng dẫn và giảng dạy của giáo viên sẽ gặp khó khăn; việc đánh giá và kiểm định chất lượng học viên sẽ thiếu cơ sở, thiếu sự công bằng, từ đó sẽ ảnh hưởng không nhỏ tới chất lượng đào tạo và quản lý đào tạo.

2. Quá trình đổi mới chương trình và nội dung môn học

Nhận thức vị thế là trường trọng điểm quốc gia, đồng thời thấy được tầm quan trọng của việc đổi mới chương trình cũng như nội dung của từng môn học trong chương trình đào tạo trình độ thạc sĩ, đầu năm 2007, tức là trước một năm kể từ khi Bộ Giáo dục và Đào tạo ban hành Quy chế đào tạo trình độ thạc sĩ kèm theo quyết định 45 (thường gọi tắt là Quy chế 45, hiện nay được thay bằng thông tư 10), trường Đại học kinh tế Quốc dân đã chỉ đạo Viện đào tạo sau đại học phối hợp cùng với các khoa, bộ

môn trong trường triển khai thực hiện việc đổi mới chương trình và nội dung môn học trong chương trình đào tạo cao học của Nhà trường, nhằm đạt ba mục đích sau:

- Mở rộng các khối ngành đào tạo cao học được coi là thế mạnh của trường ta là: kinh tế, quản lý, quản trị kinh doanh, tài chính ngân hàng và kế toán từ 2 khối ngành truyền thống là kinh tế và quản trị kinh doanh. Việc mở rộng này nhằm đáp ứng đầy đủ hơn nhu cầu đào tạo cao học của xã hội và tạo ra lợi thế “cạnh tranh” mới cho Trường;

- Tạo sự liên thông, kết nối hơn với chương trình ở bậc đại học, đồng thời tạo khả năng khai thác nguồn nghiên cứu sinh cho đào tạo tiến sĩ;

- Làm cho chương trình và nội dung môn học phù hợp hơn với tình hình trong nước và quốc tế (đúng với xu hướng rút ngắn thời gian đào tạo cao học từ 3 năm xuống 2 năm hoặc 1,5 năm).

Quá trình đổi mới chương trình và nội dung môn học sau đó đã được Viện Đào tạo Sau đại học phối hợp chặt chẽ với các khoa, bộ môn trong trường tiến hành khẩn trương trong vòng 2 năm, 2007 và 2008. Một khối lượng công việc đồ sộ đặt ra cho các khoa, bộ môn nhằm giải quyết hai nhiệm vụ quan trọng là: (1) xây dựng chương trình đào tạo mới cho 5 khối ngành đào tạo thạc sĩ và (2) đổi mới nội dung của gần 150 môn học cho phù hợp với yêu cầu của chương trình đào tạo cao học.

Bằng trí tuệ và sự nhiệt tình tham gia của tập thể lãnh đạo các khoa, bộ môn và các giảng viên trong trường, đặc biệt là các khoa và bộ môn chuyên ngành, hầu hết đề cương các môn học giảng dạy cho 5 khối ngành của chương trình cao học đều đã cơ bản hoàn thành vào cuối năm 2008. Điều này đã tạo tiền đề và cơ sở vững chắc cho nhà trường thực hiện ngay Quy chế 45 của Bộ Giáo dục và Đào tạo, phù hợp với hướng đổi mới chương trình đào tạo, chuyển đổi phương thức đào tạo trình độ thạc sĩ từ niên chế sang tín chỉ đối với các khóa cao học mới từ năm 2009.

Để đánh giá khách quan về nội dung môn học, tính liên thông và kết nối thống nhất giữa chương trình cao học và đại học nhằm đảm bảo chất lượng môn học giảng dạy trong chương trình, trước khi áp

**Bảng 1: Mức độ đồng ý của học viên khóa 18, niên khóa (2009- 2011)
đối với chương trình đào tạo trình độ thạc sĩ**
Đơn vị tính: %

Mức độ đánh giá	Không đồng ý	Đồng ý	Hoàn toàn đồng ý
Chương trình đáp ứng mục tiêu đào tạo	0,5	70,5	29
Các môn học phù hợp với yêu cầu thực tế	13	72	15
Giáo viên có trình độ chuyên môn tốt	0,7	60,6	38,7
Giảng viên có phương pháp giảng dạy tốt	2,67	72	25,33

Nguồn: Tác giả tự tính dựa trên kết quả của 150 phiếu tham khảo ý kiến học viên năm 2011

dụng chương trình đào tạo mới vào năm 2009, công tác thẩm định độc lập đã được Nhà trường cho tiến hành. Viện Đào tạo sau đại học sau đó đã tập hợp đội ngũ các nhà khoa học trong Trường (tất cả đều có học vị tiến sĩ và phần lớn đào tạo từ các trường đại học ở nước ngoài) tham gia công tác thẩm định độc lập từ rà soát, đánh giá, nêu nhận xét, góp ý kiến phản biện cho các khung chương trình đào tạo cao học và đề cương của các môn học.

Sau khi chỉnh sửa, hoàn thiện theo ý kiến góp ý của tổ thẩm định độc lập, các đề cương đã chính thức trở thành tài liệu gốc/chuẩn để các giảng viên của từng bộ môn căn cứ vào đó triển khai giảng dạy trong các lớp cao học.

Cho tới nay, tuy chưa có một đánh giá độc lập nào của tổ chức thẩm định chất lượng về chương trình, nội dung môn học trong chương trình đào tạo cao học nhưng để phục vụ cho công tác quản lý đào tạo sau đại học, năm 2011 Viện đào tạo Sau đại học đã tiến hành lấy ý kiến đánh giá của 150 học viên cao học khóa 18 đã tốt nghiệp thạc sĩ theo 3 mức độ khác nhau về 22 khía cạnh trong chương trình đào tạo và quản lý đào tạo cao học. Mức độ đồng ý của các học viên khóa 18 đối với chương trình được phản ánh qua các số liệu ghi trong bảng 1.

Bảng 1 cho thấy phần lớn các học viên khóa 18 đều hài lòng về chương trình đào tạo và trình độ chuyên môn của các giảng viên giảng dạy trong chương trình, tỷ lệ đồng ý và hoàn toàn đồng ý đều chiếm trên 90%, chỉ có tỷ lệ rất nhỏ chiếm 0,5% là không đồng ý và cho rằng chương trình đào tạo

chưa đáp ứng được mục tiêu đào tạo hay 0,7% đánh giá trình độ chuyên môn của giáo viên chưa tốt. Tương tự, dư luận đánh giá từ phía các học viên cao học khóa 19 và khóa 20 cũng khá tích cực và thống nhất cho rằng chương trình đào tạo 44 tín chỉ với 15 môn học là phù hợp với thời gian đào tạo 2 năm (hoặc 1,5 năm cho các lớp học trong giờ hành chính). Chương trình đào tạo có tính hướng ngành cao và cơ bản đáp ứng được mục tiêu đào tạo, nội dung môn học phù hợp với chuyên ngành đào tạo. Các môn học có nội dung vừa cơ bản (tiếp nối và nâng cao so với đại học) vừa hiện đại (cập nhật và tính liên hệ với thực tiễn). Nhiều học viên của các khóa trên đều nhận xét không có môn học nào “thừa”, môn nào cũng rất cần thiết.

Do chương trình đào tạo được xây dựng đạt chất lượng tốt, nội dung các môn học thiết thực (vừa sâu về lý luận, vừa rộng về liên hệ thực tiễn) nên tình trạng chán học, bỏ học trong học viên cao học mấy năm gần đây giảm đáng kể so với những năm trước (chương trình cũ kéo dài 22 môn, trong đó tính trùng lặp về nội dung các môn học với bậc đại học và các môn học trong chương trình cao học còn khá cao).

Chương trình đào tạo trình độ thạc sĩ hiện hành của trường Đại học Kinh tế Quốc dân với 44 tín chỉ đã khắc phục được phần lớn các nhược điểm của chương trình cũ, và bắt đầu phát huy rõ nét định hướng nâng cao chất lượng đào tạo của 5 khối ngành trải rộng từ kinh tế đến quản trị kinh doanh và quản lý. Do đó, nó chẳng những đã đáp ứng kịp

thời yêu cầu mới của Quy chế 45 mà còn đáp ứng mục tiêu nâng cao chất lượng đào tạo bậc cao học của Nhà trường, đáp ứng nhu cầu của người học, là căn cứ, tài liệu tham khảo bổ ích cho các trường đại học khác. Ngay sau khi Quy chế 45 của Bộ Giáo dục và Đào tạo được ban hành (8/2008), một số trường đã tìm tới chương trình đào tạo cao học mới của Trường để tham khảo.

Tuy nhiên, sau gần 4 năm triển khai thực hiện giảng dạy cho 4 khóa cao học 18, 19, 20 và hiện nay là 21, xét trên góc độ quản lý đào tạo, chúng ta hẳn chưa bằng lòng với những gì đã đạt được, chương trình mới vẫn còn có một số vấn đề nằm trong nội dung môn học và phương pháp cần phải tiếp tục đổi mới, hoàn thiện, có như thế mới đảm bảo nâng dần chất lượng đào tạo cao học – cấp đào tạo được trường Đại học Kinh tế Quốc dân coi là trọng tâm trong chiến lược phát triển giáo dục và đào tạo của mình. Một số hạn chế cần tiếp tục hoàn thiện đổi mới là:

(1) Hầu hết các học phần đều có cấu trúc theo chương, với dung lượng từ 5 đến 9 chương. Điều này về mặt hình thức không tạo sự khác biệt so với đào tạo đại học, nhưng điều quan trọng là tính liên hệ thực tiễn trong mỗi học phần vẫn còn hạn chế. Chẳng hạn, một số học viên cao học có ghi nhận xét trong phiếu tham khảo ý kiến rằng: *“cần tăng thời gian thảo luận và gắn với các vấn đề thực tế, ... thêm nhiều giờ học có tính thực hành, thực tiễn, tránh lý thuyết suông...”*. Những ý kiến này rất cần được lưu tâm và phản ánh khá rõ ở tỷ lệ (13%) không đồng ý với câu hỏi: *Các môn học phù hợp với yêu cầu thực tế?* Như vậy, nếu các môn học được thiết kế hoặc nâng thành các chuyên đề, nội dung môn học sẽ dễ dàng được bổ sung, cập nhật và bám sát hơn với thực tiễn đang diễn ra trong nền kinh tế nước ta, tạo ra khả năng đổi mới nội dung môn học nhanh chóng hơn, vì thế môn học sẽ theo kịp với “hơi thở” của cuộc sống.

Về phần tài liệu tham khảo, hầu hết các đề cương môn học đều có ghi danh mục tài liệu tham khảo, nhưng còn nặng tính hình thức biểu hiện là chương nào cũng có bằng ấy tài liệu tham khảo, khá chung chung, do đó trên thực tế học viên cao học gặp khó khăn khi tìm tài liệu vì danh mục mới chỉ dừng lại ở

tên sách, tên tác giả, tên tạp chí, ... chứ chưa có hướng dẫn cụ thể, tỉ mỉ như: đọc chương nào, từ trang nào tới trang nào, số tạp chí số, phát hành khi nào...

(3) Việc hướng dẫn học viên tự học, thảo luận trong 15 tiết theo quy định của đào tạo tín chỉ còn khá mờ nhạt, thiếu tính thống nhất giữa các môn học nên việc triển khai khó thực hiện, nhiều khi bị bỏ ngỏ, học viên học tự phát. Dấu ấn hướng dẫn của giáo viên đối với lớp, đối với từng nhóm học viên trong 15 tiết chưa thực sự đậm nét, thậm chí là chưa có. Điều này làm cho bài giảng mới chỉ dừng lại ở phần truyền tải lý thuyết, những vấn đề thực tiễn gắn với nội dung môn học ít có điều kiện được trình bày, thảo luận nên nhiều học viên cho rằng đào tạo cao học không khác mấy so với đại học cả về nội dung và phương pháp và nếu cứ kéo dài như thế sẽ ảnh hưởng tới chất lượng đào tạo.

Nhận thức được những hạn chế kể trên và với chủ trương tiếp tục nâng cao chất lượng đào tạo cao học của nhà trường, tháng 5/2011 trường Đại học Kinh tế Quốc dân đã chỉ đạo tiếp tục đổi mới nội dung các môn học trong chương trình đào tạo trình độ thạc sĩ cho phù hợp hơn với phương thức đào tạo theo tín chỉ. Một tổ công tác được nhà trường thành lập, thành phần tham gia lần này chủ yếu là trưởng hoặc phó bộ môn và các giáo viên có kinh nghiệm giảng dạy, có nhiệm vụ rà soát, đánh giá lại nội dung đề cương của các môn học trong chương trình đào tạo để từ đó đề xuất các biện pháp đổi mới.

Nội dung đổi mới lần này hướng vào một số khía cạnh sau:

- Thiết kế đề cương các học phần theo dạng chuyên đề, thay cho các chương trong các đề cương trước đây. Trong các chuyên đề phải đảm bảo nguyên tắc: (1) lồng ghép các vấn đề lý thuyết với thực tiễn; (2) nội dung chuyên đề cần thay đổi theo thời gian để kịp thời phản ánh thực tiễn đang diễn ra ở trong nước và quốc tế, đáp ứng nhu cầu của người học;

- Hoàn thiện hệ thống tài liệu tham khảo cho các môn học trong chương trình, yêu cầu các môn phải có những hướng dẫn cụ thể, chi tiết về tài liệu tham khảo. Chỉ rõ đường dẫn và địa chỉ tài liệu tham khảo, nhằm giúp học viên nhanh chóng và đạt hiệu

quả cao trong việc tìm kiếm tài liệu;

- Thiết kế chủ đề, yêu cầu nội dung tự học, thảo luận và phương thức trợ giúp các học viên nhằm đảm bảo khai thác tối đa sự tham gia của học viên trong 15 tiết tự học;

- Hoàn thiện, nâng cấp hệ thống câu hỏi theo phương châm không dừng lại ở kiểm tra kiến thức mà yêu cầu học viên khai thác, vận dụng, mở rộng các vấn đề trình bày trong chuyên đề vào công tác thực tế;

- Thống nhất giữa các môn học cách thức đánh giá kết quả và ý thức học tập của học viên.

Sau một thời gian tích cực nghiên cứu, khảo sát, các nhóm được phân công theo khối ngành đã thảo luận, đánh giá và báo cáo. Cuối năm 2011, các nhóm này đã trao cho Viện đào tạo sau đại học 3 sản phẩm, cụ thể là:

- Bản báo cáo đánh giá về bộ đề cương các môn học trong chương trình đào tạo cao học, tìm ra những phần nội dung phù hợp và những phần chưa phù hợp, cần phải chỉnh sửa, bổ sung và hoàn thiện;

- Bản nguyên tắc chung hướng dẫn khi xây dựng đề cương các môn học; và quy định chung về cách đánh giá học viên;

- Một mẫu đề cương môn học cụ thể để làm tài liệu tham khảo cho các khoa bộ môn.

Trong thời gian tới các văn bản trên sẽ được tiếp tục hoàn thiện và trình lên Hội đồng khoa học nhà trường xem xét, thảo luận và cho ý kiến. Nếu được Hội đồng khoa học trường đồng ý thông qua, Viện đào tạo sau đại học sẽ cùng phối hợp với các viện, khoa và bộ môn triển khai hoàn thiện đề cương cho

Tài liệu tham khảo:

1. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2008), Quy chế đào tạo trình độ thạc sĩ, ban hành kèm theo QĐ số 45/2008/QĐ-BGD&ĐT ngày 05/08/2008.

2. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2011), Thông tư 10 về việc ban hành Quy chế đào tạo trình độ thạc sĩ của Bộ Giáo dục và Đào tạo năm 2011.

3. Báo điện tử: Dân trí và Giáo dục và Thời đại.

4. Ngô Thắng Lợi (2011), Báo cáo đánh giá về bộ đề cương các môn học trong chương trình đào tạo cao học- những nội dung phù hợp và chưa phù hợp, cần phải chỉnh sửa, bổ sung và hoàn thiện.

tất cả các môn học.

3. Nhận xét thay cho lời kết

Đào tạo đại học nói chung và đào tạo sau đại học nói riêng là một trong những thế mạnh truyền thống của trường ta. Với vị thế là một trường trọng điểm quốc gia và đầu ngành trong khối các trường đào tạo về kinh tế, quản lý và quản trị kinh doanh, nhà trường luôn quan tâm tới công tác đào tạo sinh viên, học viên cao học và nghiên cứu sinh nhằm cung cấp cho đất nước những sản phẩm trí tuệ tốt nhất.

Đổi mới chương trình đào tạo và nội dung các môn học trong chương trình đào tạo là một trong những khâu khó khăn và tốn nhiều công sức, đòi hỏi phải tập trung trí tuệ và các nguồn lực. Song với quyết tâm vì sự phát triển của trường Đại học Kinh tế Quốc dân, tập thể lãnh đạo nhà trường, Viện đào tạo Sau đại học và các khoa, bộ môn trong trường đã cùng nhau hợp lực xây dựng thành công khung chương trình đào tạo cao học, đổi mới nội dung nhiều môn học để có thể đáp ứng nhu cầu đào tạo đa dạng của xã hội, đáp ứng yêu cầu của Bộ Giáo dục và Đào tạo về rút ngắn thời gian đào tạo cao học và chuyển sang đào tạo theo tín chỉ.

Đổi mới đề cương của các môn học trong chương trình đào tạo cao học lần này với 5 nội dung và 3 sản phẩm tại trường đại học Kinh tế Quốc dân là một bước làm sâu sắc hơn quá trình đổi mới chương trình và nội dung môn học theo học chế tín chỉ đã được triển khai 3 năm về trước. Đổi mới luôn tạo ra sức hấp dẫn cho cả giáo viên và học sinh, do đó cần phải thường xuyên đổi mới nếu chúng ta muốn phát triển. □